

Sygn. akt V CSK 282/08

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 stycznia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Lech Walentynowicz (przewodniczący)
SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)
SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości "E." Spółki z o.o.
przeciwko "F." Spółce z o.o. i "P." Spółce z o.o.
o uznanie umowy za bezskuteczną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 29 stycznia 2009 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 20 lutego 2008 r., sygn. akt [...],

oddala skargę kasacyjną i zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanej "F." Spółki z o.o. kwotę 3600 zł (słownie: trzy tysiące sześćset złotych) tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny orzekając w sprawie wszczętej powództwem o uznanie umowy za bezskuteczną na podstawie art. 59 k.c., w toku rozpoznawania apelacji pozwanych, dostrzegł budzące jego poważne wątpliwości zagadnienie prawne, które przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. Uchwałą z dnia 22 listopada 2007 r., sygn. akt III CZP 97/07 (OSNC 2008, nr 11, poz. 127) Sąd Najwyższy wyraził pogląd prawny, że przepis art. 59 k.c. nie ma zastosowania do umowy sprzedaży prawa wieczystego użytkowania gruntu oraz własności wzniesionego na nim budynku, zawartej z naruszeniem obowiązku określonego w art. 59 § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. 1991 r., Nr 118, poz. 512 ze zm.). Już po podjęciu tej uchwały pełnomocnik powoda na rozprawie apelacyjnej zmienił podstawę prawną dochodzonego roszczenia i w miejsce art. 59 k.c. wskazał jako podstawę swojego żądania art. 531 § 2 k.c. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny zaskarżonym wynikiem reformatoryjnym oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu za obie instancje, uwzględniając w ten sposób apelacje obu stron pozwanych. Jako uzasadniony ocenił apelacyjny zarzut naruszenia art. 59 k.c. przez jego bezpodstawne zastosowanie w powiązaniu z przepisem art. 59 poprzednio obowiązującego Prawa upadłościowego. Taką zmianę wyroku uznał Sąd odwoławczy za wręcz konieczną w świetle wiążącego poglądu prawnego, wyrażonego w powołanej uchwale Sądu Najwyższego, że przepis art. 59 k.c. nie ma zastosowania do umowy zawartej z naruszeniem obowiązku określonego w art. 59 § 1 Prawa upadłościowego. Sąd Apelacyjny uznał za nieskuteczną w ujęciu procesowym próbę pełnomocnika powoda zmierzającą do przekształcenia pierwotnego roszczenia o uznanie zaskarżonej czynności prawnej za bezskuteczną na podstawie art. 59 k.c. w roszczenie o uznanie tej czynności za bezskuteczną na podstawie art. 531 § 2 k.c., jako czynności dokonywanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, a to wobec odmienności obu roszczeń za znacznie zróżnicowanymi przesłankami. Sąd odwoławczy odwołał się do procesowej zasady, że w postępowaniu apelacyjnym nie można rozszerzyć żądania pozwu ani występować z nowymi roszczeniami (art. 383 zd. 1 k.p.c.). W ocenie Sądu II instancji pełnomocnik powoda wbrew tej normie usiłował zgłosić nowe roszczenie

w miejsce poprzedniego, skrywając to pod pozorowaną postacią „zmiany podstawy prawnej roszczenia”.

Strona powodowa, zaskarżając w całości powyższy wyrok, oparła skargę kasacyjną na drugiej podstawie kasacyjnej zarzucając naruszenie przepisów postępowania mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy a mianowicie:

- art. 383 zd. 1 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że zmiana podstawy prawnej dochodzonego roszczenia jest niedopuszczalną w postępowaniu apelacyjnym zmianą powództwa;
- art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że na powodzie ciążył również obowiązek wskazania podstawy prawnej roszczeń, pomimo że kwalifikacja prawna okoliczności faktycznych należy do sądu.

W ocenie strony skarżącej, wyeksponowanej w uzasadnieniu skargi kasacyjnej, podkreślono, że brzmienie żądania powoda nie uległo żadnej zmianie, a oba roszczenia są tożsame co do stanu faktycznego i wyrażone identycznym żądaniem procesowym. Zdaniem strony powodowej odmiennosc i zróżnicowanie przesłanek zawartych w art. 59 k.c. oraz w art. 527 i następnym k.c. nie skutkuje niedopuszczalnością zmiany przedmiotowej powództwa, ponieważ o tożsamości roszczenia decyduje rodzaj żądania i uzasadniające je okoliczności faktyczne.

Pozwana ad. 1 Spółka z o.o. „F.” w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o oddalenie skargi i o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, wywodząc że oba roszczenia są całkowicie innymi roszczeniami z punktu widzenia prawa materialnego, choćby zostały nawet wyrażone identycznym żądaniem procesowym. Wskazanie konstrukcji prawnej żądania wytycza granice faktów mogących wchodzić w grę przy dokonywaniu subsumpcji, podkreśliła pozwana.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie wobec braku w niej uzasadnionych podstaw.

Chybiony okazał się zarzut naruszenia art. 383 zd. 1 k.p.c., który to przepis zasadnie zastosował Sąd Apelacyjny, trafnie sprzeciwiając się próbie strony skarżącej, niedopuszczalnego w postępowaniu apelacyjnym, wystąpienia z nowym

roszczeniem, przy równoczesnym przyjęciu zasadnego stanowiska, że roszczenie dochodzone na podstawie art. 59 k.c. i roszczenie dochodzone na podstawie art. 531 § 2 k.c. są odmiennymi roszczeniami ze znacznie zróżnicowanymi przesłankami. Zmiana roszczenia może polegać zarówno na zmianie samego tylko żądania przy zachowaniu dotychczasowych twierdzeń dotyczących poprzedniego żądania, jak również na zmianie dotychczasowych twierdzeń przy utrzymaniu dotychczasowego żądania, bądź wreszcie na jednoczesnej zmianie żądania i twierdzeń (orzeczenie SN z dnia 13 września 1960 r., 2 CR 212/60, OSN 1962/I, poz. 16).

W świetle art. 383 k.p.c. za niedopuszczalną uznać należy dokonaną dopiero w postępowaniu apelacyjnym zmianę żądania pozwu, polegającą na wyeksponowaniu nowego uzasadnienia zgłoszonego żądania wynikającego z powołania się na przesłanki innego przepisu prawa materialnego, wskazanego jako nowa podstawa materialnoprawna dochodzonego roszczenia. Nie może budzić wątpliwości, że roszczenie dochodzone na podstawie art. 531 § 2 k.c. jest – co pośrednio przyznaje sam skarżący - całkiem innym roszczeniem niż to, które znajduje swoje źródło i uzasadnienie w art. 59 k.c., choćby zostało ono wyrażone w postaci identycznie brzmiącego żądania procesowego. Oba roszczenia wymagają od stron innych dowodów i wykazania wystąpienia innych przesłanek. Tymczasem przedmiotem rozpoznania, a więc zbadania od strony faktycznej i prawnej, może być na szczeblu apelacyjnym tylko roszczenie uprzednio rozpoznane przez sąd pierwszej instancji. W tej sytuacji uznać należy, że przytoczenie w postępowaniu apelacyjnym przepisów prawa materialnego wskazujących na inny stan faktyczny niż ten, na którym zostało oparte żądanie pozwu, stanowi – niedopuszczalną w postępowaniu apelacyjnym - zmianę powództwa (por. wyrok SN z dnia 19 listopada 1998 r., I CKN 32/98, OSNC 1999/5/96; oraz orzeczenia SN z dnia 18 lutego 1938 r., C.II 2163/37, „Przegląd Sądowy” 1938, nr 7, poz. 389). W dotychczasowym o rzecznictwie przyjmuje się konsekwentnie, że zmianą powództwa są wszystkie te czynności, które prowadzą do zmiany ilościowej lub jakościowej żądania, jak również takie, które w istotny sposób zmieniają podstawę faktyczną niezbędnych ustaleń doprowadzając do konieczności ustosunkowania się do nowego prawnego uzasadnienia (zob. wyrok

SN z dnia 19 grudnia 2007 r., V CSK 301/07, niepubl. oraz orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1958 r., 3 CR 464/57, OSPiKA 1960, nr 11, poz. 290, z dnia 13 września 1960 r., 2 CR 212/60, OSN 1962, nr 1, poz. 16 z dnia 2 czerwca 1966 r., II PZ 25/66, OSPiKA 1967, nr 6, poz. 138 oraz z dnia 12 listopada 1969 r., II CZ 117/69, OSNCP 1970, nr 9, poz. 154, a także uchwałę połączonych Izb: Izby Cywilnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 1972 r., III PZP 17/70, OSNCP 1973, nr 5, poz. 72 postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 1979 r., II CZ 52/79, OSNCP 1979, nr 12, poz. 246, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 1982 r., III CRN 271/82, OSNCP 1983, nr 8, poz. 118, uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 1988 r., III CZP 50/88, OSNCP 1989, nr 10, poz. 158 i z dnia 7 kwietnia 1992 r., III CZP 29/92, OSNCP 1992, nr 11, poz. 192, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 1998 r., II CKN 96/98, OSNC 1999, nr 5, poz. 98).

Zważywszy, że w postępowaniu apelacyjnym przedmiotem procesu może być w całości lub w części tylko to, co było przedmiotem procesu przed Sądem I instancji (v. wyrok SN z dnia 5 maja 2000 r., II CKN 945/98, niepubl.) dlatego w postępowaniu apelacyjnym nie można występować m.in. z nowymi roszczeniami, a zatem dokonana przez skarżącą zmiana powództwa była w świetle art. 383 k.p.c. niedopuszczalna.

Okoliczność, że strona powodowa nie ma obowiązku wskazywania materialnoprawnej podstawy zgłoszonego żądania nie wyklucza tezy, że wskazanie tej podstawy przez powoda nie pozostaje bez znaczenia dla przebiegu sprawy, albowiem określa krąg okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie pozwu i wyznacza tym samym granice badania sądu (por. wyrok SN z dnia 23 lutego 1999 r., I CKN 252/98, OSNC 1999/9/152; wyrok SN z dnia 14 stycznia 2004 r., I CK 42/03, niepubl.). Innymi słowy, przytoczenie w postępowaniu apelacyjnym innych przepisów prawa materialnego aniżeli dotychczas wskazywanych jako materialnoprawna podstawa żądania, a więc wskazujących na inny stan faktyczny niż ten, na którym oparto żądanie pozwu, stanowi – niedopuszczalną w postępowaniu apelacyjnym zmianę powództwa (wyrok SN z dnia 19 listopada 1998 r., III CKN 32/98, OSNC 1999/5/96).

Całkowicie chybiony okazał się również zarzut naruszenia art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c. uzasadniony bezzasadnym przypisywaniem Sądowi Apelacyjnemu przyjęcia jakoby na powódzie ciążył obowiązek wskazania podstawy prawnej roszczeń i w konsekwencji niewłaściwego zastosowania tego przepisu. Bezzasadność tego zarzutu uzasadnia okoliczność, że Sąd odwoławczy ani nie stosował tego przepisu, który dotyczy wyłącznie niezbędnych elementów pozwu, ani też nigdzie nie sformułował twierdzenia o istnieniu takiego obowiązku powoda, wbrew gołosłownemu zarzutowi strony skarżącej.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, działając na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i art. 99 k.p.c. oraz na podstawie § 6 pkt 7 w zw. z § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U., Nr 163, poz. 1349 ze zm.).